

ameddig gondoltam, hogy élni fogok. Régi filmjeimet most én is végignéztem, örültem és bosszankodtam. Találkoztam bennük fiatalon elkezdett, és sajnos abbahagyott dolgokkal. Asszociációk ébredtek bennem: mit, hogyan lehetett volna, s talán lehet is még megoldani? Felbukkantak előttem figurák, akik sajnos elvesztek, mert nem kutattam utánuk tovább.

*

Hatvanötödik születésnapja tiszteletére az NDK filmarchívuma és a filmművészek klubja kötetnyi anyagot gyűjtött össze róla. Joris Ivens cikkei, beszédei, a filmjeiről írott tanulmányok, kritikák, viták, és a világ minden részéről beérkezett baráti sorok szerepelnek a könyvben. Jorge Amado: »Joris Ivens, a humanizmus mestere« című cikkében a többi között ezt írja: »Nagy művész, nemcsak nagy harcos, De azért nagy harcos, mert nagy művész; az egyik legnagyobb élő művésze a filmnek.«

PONGRÁCZ ZSUZSA

A LIPCEI VI. NEMZETKÖZI DOKUMENTUM ÉS KISFILM- FESZTIVÁL EREDMÉNYEI

A november 24-én végződött lipcei nemzetközi dokumentum- és kisfilmfesztivál nagydíját a francia Chris Marker »Szép május« című alkotása kapta. Fődíjakkal tüntették ki a lengyel »Requiem ötszáz ezer emberért« című filmjét, és négy csehszlovák filmet (»Riporter«, »Beszélgetés«, »Nyaralás«, »Egy házasság története«). Ugyancsak fődíjat kapott a szovjet »Fjodorovnak hívták« című kisfilm, valamint a dánok »Egy dróton lógtunk« című filmje.

A magyar »Cigányok«-at a bronzgalamb különdíjával tüntették ki.

A fesztivál méltatására vizsztatérünk.

HITLER ÉLETE

Nyugatnémet produkcióban készítette el Paul Rotha, a neves angol dokumentum-rendező a náci diktátor karrierjének és bukásának történetét. Előadásmódja az analitikus történész szenvtelenségig objektív hangja — nem a narrátornak, hanem a nézőnek kell felháborodnia a tények, a fényképezett valóság döbbenetes értelmén.

Hangvételének higgadtsága, értelmi és érzelmi meggyőzőereje Rotha tudatos ars poeticájának megvalósítása. Már 1935-ben, amikor a dokumentumfilm társadalmi jelentőségéről, esztétikai és morális problémáiról könyvet írt, világosan látta, hogy a műfaj elsősorban a hatás érdekében születik, hogy csak konkrét társadalmi-politikai célok érdekében születhet jó dokumentumfilm, s nem önmagáért az ábrázolásért. Rotha akkor, a fokozódó agresszivitású náci és fasiszta propaganda elleni fegyvert akarta kikovácsolni az angol dokumentumfilmből — gondolatmenetének alapjául az a felismerése szolgált, hogy ha a náciaknak hazug mitológiájuk, vérgőzös felsőbbrendűségi mániájuk propagálásához puffogó frázisokra, bombasztikus hatásvadászatra van szükségük, akkor a náciellenes propagandának, higgadtságával, nyugalomával, teljes és elfogulatlan igazságával kell hatnia.

Rotha évtizedekig a polgári-humanista antifaszizmus harcosa volt, s a »Hitler élete« mintegy megkoronázta a dokumentumfilm műfajának egyik úttörőjeként ismert művész életművét. Ráismerünk hűségére, amellyel régebbi felismeréséhez ragaszkodik: a tömegjelenetekből kiragadott jellemző arcok hangsúlyozásával valóra váltja azt a régi követelését, hogy a »bemutatott egyén a közösség jellegzetes tagja legyen« — a náci káprázatosan talmi tömegfelvonulásainak részle-

tes bemutatásával mintegy lehántja a szemfényvesztés csillogásait, hogy a mögötte rejlő póré brutalitást érzékeltesse (a Hitler-parádék és a megsemmisítő táborok képei sűrű egymásutánban váltakoznak) — mert »a dokumentumfilm feladata, hogy a társadalmi-politikai szempontból lényeges és igaz összefüggéseket tárja a néző elé, érthető és világos fogalmazásban«.

Rotha kronologikus sorrendben ismerteti az eseményeket — de ezen belül, ahol szükséges, bátran helyez egymás mellé olyan képsorokat, amelyek az események egy-egy stáriumán haladva, időben messze esnek egymástól, de tartalmilag összefüggőek. Nem használ olyan mestert és nagyerejű kép-hang kontrasztokat, mint Erwin Leiser »Mein Kampf«-jának az a jelenete, amikor a keletre menetelő német hadifoglyok képéhez felcsendül a náci-parádék hangja: »Honnan jössz bairtárs?« S a válaszok: Thüringiából, Pomerániából... Szászországból...

Rothának nincsenek ilyen találmányai. Ő csak a valódi »nyersanyagot«, az egykori híradókkal, állóképekkel dolgozik. De nagyszerű érzékkel választja ki azt, ami mondanivalójának illusztrálásához szükséges. Amikor a narrátor arról

beszél, hogy Hitler voltaképp betegesen hiú pozór, aki mindig szerepeket játszik — a vásznon rekedten üvöltő Führer egy pillanatra leereszti hangját, s karjával egy nevetségesen felesleges, cézári mozdulatot tesz. A mozdulat gyűlöletes, s egyben mélységesen leleplező — csak éppen a maga környezetében, az áhitatosan figyelő, elbűvölt és betegesen fanatikus tekintetek kereszttüzében kell megmutatni, közelről, hogy többet tudjunk meg a náci tömeglélektanról, mint kötetnyi pszichológiai okfejtésből.

Rotha szemléleti hiányosságai egyébként nyilvánvalóak: a keleti front eseményeinek anyaga a valószínű történelmi arányok negligálásával — jóval kevesebb, mint az angliai légcata, vagy az olasz front eseményeit bemutató anyag, s a film a német belső ellenállás vázlatos ismertetésénél elmosza a háttérrel a katonatiszti összeesküvések, s a kommunista ellenállás mérsékeit, jelentőségét és indítékait illetően. A »Hitler élete« azonban mégis becsületes tanúság és elmélyült, gondos anyaggyűjtő munka eredménye egy szenvedélyes antifasiszta polgár okokat és eseményeket elemző, nagy tehetséges műve.

GESZTI PÁL